

SLOVENIJA

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, GOSPOŠKA 12 — NALOŽNINA ČETRTLETNO 16 DIN, ZA POL LETO 32 DIN, ZA VSE LETO 64 DIN — PRAVEZNE ŠT. 154 DIN — V ZAMEJSTVO ZA VSE LETO 60 DIN
UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA GOSPOŠKA 12 — POSTNOČEK RACUN: LJUBLJANA ŠT. 16 176 — ROKOPISOV NE VRAČAMO — OGLASILNO TARIFU — TISKA ZADRUŽNA TISKARNA (M. BLEJEC) V LJUBLJANI

Več vere!

Pojdimo z ljudstvom — pa ne bomo obupali!

Nedavni dogodki v zahodni, nato pa tudi v vzhodni Evropi niso samo močno vplivali na državno vodstvo v naši državi, ki se vedno bolj skuša prilagoditi trenutnemu stanju v Evropi, temveč tudi na miselnost preprostega človeka iz ljudstva.

Pred kratkim sem se vrnil z večdnevnega potovanja po našem podeželju, kjer sem mogel spoznati gledanje slovenskega kmečkega človeka na zadnje važne dogodke. Videl sem, da se močno razlikuje od gledanja našega meščana, ki samo od trepeta v bojzani za svoj ljubi mir, za čigar ohranitev pa ni pripravljen prav nič žrtvovati. Vse drugačno pa je naše kmečko ljudstvo. Navajeno težko garati za svoj vsakdanji kruh, nikakor ne izgublja vere v bodočnost, nasprotno, prepričano je, da je bilo dosedanje stanje krivično in da prav zdaj prihaja čas, ko se bo sedanji red nujno moral spremeniti v prid malega delovnega človeka. Prav tako čuti tudi naš delavec.

Preprosti človek sicer o bodočem redu nima določne predstave in je gotovo močno nevarno, da bi se vsaj začasno dal izrabiti od gibanj, ki bi si prisvojila močna socialna gesla, v resnici pa bila samo nadaljevanje sedanjega kapitalističnega reda pod drugo firmo. Toda zdravi in nepokvarjeni čut delovnega človeka bo gotovo kmalu spregledal in z zapeljivei obračunal.

Drugo, kar me je na moji poti zanimalo, je bilo vprašanje, kako gleda naš kmečki človek na naš narodni obstoj. Medtem ko jih je med slovenskimi izobrazenci mnogo, ki zaradi negotove bodočnosti trepečejo za naš narodni obstoj, preprosti, zlasti kmečki človek na to komaj pomisli. Pa ne, da bi mu bilo vseeno, toda njegova povezanost z zemljo, na kateri živi in ki mu daje vsakdanji kruh, je tolikšna, da si sploh ne more predstavljati, da bi ga kdo mogel raznaroditi. Saj je imel v dolgih stoletjih tlačenstva tudi tuje gospodarje, ki so ga neusmiljeno izkoriščali in tlačili, toda materine govornice mu ni mogel vzeti še nihče. In da mu je tudi v bodoče, pa naj pride kar koli, ne bo mogel vzeti, o tem je tako trdno prepričan, kakor je o tem navezan na svojo zemljo in kakor je prepričan, da se sedanji red mora spremeniti v nov red, v katerem bo zagotovljen njegov socialni in narodni obstoj.

S teh opažanj lahko spoznamo dvoje:
1. našega delovnega človeka ni strah za bodočnost, ker si želi spremembe sedanjega reda, in
2. da delovni človek nagonsko čuti povezanost narodnih in socialnih vprašanj.

Gledanje kmečkega in delovnega človeka sploh, ki sem ga prikazal, se bo gotovo zdelo marsikomu, če že ne navično pa vsaj preoptimistično.

In spet bo ugovarjal izobraženec: »Slepa vera«. Toda ali nam ni prav danes potrebna vera v socialno in narodnostno boljše bodočnost, če hočemo premagati vse sedanje težave in težave, ki nas še čakajo? Mislim, da slovensko delovno ljudstvo pravilno čuti in da bo ob skorajšnjih dogodkih znalo ločiti zrno od pleve in najti pravo pot. Dolžnost izobraženec pa je, da z isto neomajno vero gredo s svojim ljudstvom roko v roki v težki borbi, ki jo bomo morali izvajati sami, če hočemo še živeti človeka in naroda dostojno življenje.

To pa hočemo! —vek.

Teorija in teorija

Za jugoslovensko teorijo o narodni enotnosti z vsemi njenimi racionalističnimi sestavinami sem zvedel šele, ko sem se preko preganjanj zaradi jugoslovanske propagande v avstrijski vojski, preiskovalnega zapora pri divizijskem sodišču 44. divizije v San Martinu, sodelovanja pri uporih drugega gorskega strelskega polka, narodne straže v Gorici in preko bojev za Koroško vrnil k študiju za svoj civilni poklic. Naj mi bo dovoljeno to neskomno naštevaje dejanj, da se bolj jasno vidi, da je obstajala tedaj dovolj resna revolucionarnost in bojevitost, ki pa se ni poživila iz razumevanja jugoslovanske ideje v jugoslovenskem smislu. O, še davno ne! Zase to lahko trdim z vso gotovostjo.

Šele, ko sem se vrnil iz bojev domov, sem zvedel torej za razne teorije o likvidaciji slovenskega knjižnega jezika, o slovenski manjvrednosti

o državotvornosti, zaradi katere da moramo Slovenci žrtvovati vsako krepitve svoje individualnosti tako v območju kulture kakor politike in gospodarstva in drugo.

»Po hudih bojih, po trudnih voznjah prišel je v snu na čudežni ladji Odisej hrepeneči na Itako drago... In v hiši domači, na dedini stari sedel je v pepelu zasramovan... Ni smel govoriti, krofil si je siloma mišice ljute, gnev gohtal v grlo, a z gnevom globoko zalito mu je v prsih lajalo srce...«

(Le v tej zvezi ti župančičevi verzi v meni odmevajo. Sicer so zame mrvi.)

In z isto spontanostjo, s katero sem se prej uprl zatiranju po habsburški Avstriji ter šel za klicem tega upora brez vseh računov in teorij, z isto spontanostjo se je rodil v meni tudi upor

Še sanjalo se mi ni do tedaj ne o takih, ne o drugačnih teorijah. Šele poslej sem začel iskati tudi jasnih in trdnih umskih argumentov za svoj tako pretežno čustveni upor. In videl sem, da takih umskih argumentov ni težko najti, da so ti argumenti trdnjši in v sebi skladnejši kakor vsi iz občutka manjvrednosti in klavrnega računarskega duha porojeni argumenti in teorije

Tako sem pričel umovati, ali če hočete, teoretizirati tudi jaz.

Mislim, da se je podobno godilo tudi z vsemi tistimi, ki v tem listu ali drugje argumentirajo potrebo jasne in dosledne slovenstva.

In, ali nam ne daje prav dosedanji notranji razvoj v Jugoslaviji!? Ali ni od dne do dne jasneje, kako od muh in v najslabšem pomenu besede teoretično je vse to jugoslovenstvo »Jutra«, »Misli in dela« ter sorodnih listov. Teorija v zoprnem pomenu te besede je le umovanje, za katerim ni resničnih nujnosti etičnega in zgodovinske ter družbeno objektivnega značaja. Živa dejstva je mogoče zanikati, kakor to delajo jugoslovenci, ki postavljajo umske stavbe, za katerimi ni nobene življenjske trdnosti in trajne osnove, razen neodkritosti, moralne zbežanosti in nasilnosti. Kako nemogoče pa je s takimi teorijami zidati državo, to vidijo jugoslovenci v naprednem ali katoliško-političnem taboru na samem sebi in v 20-letni zgodovini Jugoslavije. Ko bi jugoslovenci toliko časa in toliko moči, kolikor so jih porabili za svoje dokazovanje, da Slovenci nismo narod in drugo, porabili za vsestransko krepitve slovenstva, kje bi že Slovenci danes bili, kako visoko bi že stali in kako veliko bolj konsolidirana bi bila Jugoslavija! Nikdar, ponavljam to, namreč ni bilo v Slovenih gibanja in močnejše osebnosti, ki bi bila proti temu, da živimo s Srbi in Hrvati v isti državni zvezi, na znotraj seveda čim najbolj svobodno organizirani, z vestnim upoštevanjem dejstva naše narodne individualnosti, nujnosti njene vsestranske krepitve.

Potvarjanje resnice zagrešuje torej vsakdo, ki nam očita teoretiziranje v tem smislu, kakor da se to »teoretiziranje« poraja iz čustvene slabosti, pomanjkanja realizma (o, ta realizem, ki je pripravljen ukloniti se vsakemu nasilju!) ali snihsa za skupnost, tembolj nečedno, ko s tem samo prikriva, kako popolnoma je sam v oblasti druge, starejše teorije, proti kateri naše umovanje ali če hočete, teorija, pomeni le upor in odgovor pokončnega, dosledno svobodoljubnega, a tudi sintetično snujočega slovenskega človeka.

S tem pa seveda nočem reči, da more narod reševati samo besedovanje in umovanje. Ne vidim, da sem bil v preteklosti kedaj takega naziranja in nisem takega naziranja danes.

Slejkoprej pa je prav, da je naše delo miselno jasno, vsestransko utemeljeno. Tudi borba za čim največjo jasnost slovenske misli je delo, je dejanje.

Lojze Udè.

nem še odstop severne Bukovine. Romunija je zahtevi ustregla.

Obe deželi je dobila Romunija prisojeni po svetovni vojni. Pri Besarabiji se je sklicevala na zgodovinsko pravo, pri Bukovini pa na narodnostno načelo. Načela torej po potrebi, kakor pač bolj kažejo. Da sta si obe načeli v največjem nasprotju, je ni motilo. Da se utegne ravno glede njih kedaj kdo sklicevati na eno ali drugo načelo z isto pravico, to po svoji potrebi in z nasprotnim učinkom, je ni brigalo. In niti je ni brigalo, da ni Rusija od vsega začetka priznala zasedbe Besarabije, ki ji je sploh mogla biti odvzeta le v času njene največje slabosti zaradi državljanske vojne.

Vsa romunska politika v Besarabiji in Bukovini in glede teh dežel je zgled politične kratkovidnosti, ki pa seveda ni samo na Romunskem doma.

O obeh pokrajinah smo že večkrat pisali, ponajveč v zvezi z ukrajinskimi vprašanjem. Ukrajinci in Rusi so namreč staro prebivalstvo obeh dežel. Natančno število bi bilo sicer težko ugotoviti, saj vsak ve, kako je danes s statistiko v nedemokratskih državah. Gotovo je to, da je severna Besarabija naseljena po velikanski večini z Ukrajinci in Rusi in prav tako tudi severna Bukovina. Romuni pa svojih manjšin sploh niso hoteli ne poznati ne priznati. V Kišinjevu, glavnem Besarabskem mestu z veliko ukrajinsko in rusko večino, ni smel Ukrajinec ali Rus niti v zasebni trgovini zahtevati v materinščini. Romuni so izgnali ukrajinsko in ruščino iz šol, celo iz cerkev. Ukrajinec je moral postati narodni odpadnik, če je hotel dobiti državno službo. Posebno bukovinski Ukrajinci so čutili romunsko pest. Prej so imeli vsaj svoje ljudske šole, tudi na gimnazijah sta bili ukrajinsčina in ruščina upoštevanji in celo na vseučilišču so imeli Ukrajinci nekaj mest. Vse to so zgubili z romunsko zasedbo. K temu je prišel še tog centralizem, ki je po svoji brezmiselnosti in škodljivosti spominjal na tistega, ki so ga pri nas uvedli politično popolnoma nesposobni in nepresodni ljudje kakor Žerjav in njegova tovarišija. Ta centralizem ni dušil samo kulturnega življenja Besarabskega in bukovinskega prebivalstva, ampak tudi gospodarsko. Tudi romunski kmet je trpel zaradi njega, in nič čudnega ni, če je bila umrljivost otrok v teh pokrajinah baje največja v Evropi. Nič čudnega tudi, da se v takem nasilnem, pokvarjenem ozračju ni mogla razviti ljubezen do države, niti med romunskimi kmeti. Saj so celo razne krščanske sekte delale propagando za Rusijo.

Sicer je pa imela Romunija tudi pozneje še časa dovolj, da bi se bila z Rusijo pogodila. Zunanji komisar Čičerin je bil za pogajanja pripravljen: ljudstvo naj bi samo odločilo. Seveda, Ukrajinci in Rusi bi gotovo ne hoteli ostati pod Romunijo, če celo pa ne pod centralistično Romunijo, ki je še bukovinske in Besarabske Romune odbijala. Romuni so se zato rajši slej ko prej sklicevali na svoje zgodovinske pravice, ki so bile na površ še dovolj negotove.

Pri sklicevanju na zgodovino ima zmerraj močnejši prav. Že zgolj zdrava pamet ukazuje zato malim narodom, da se postavljajo na stališče naravnega prava in pravičnosti. Na stališče torej, ki mora zmagati in tudi bo zmagalo, če naj človeštvo ne propade v krvi, izroditvi in divjaštvu. Tudi veliki narodi ne bodo izvzeti, če se ne izrode morebiti celo prej od malih. Kajti nazadnje ni na svetu tako močne sile, da bi se ji ne mogla postaviti nasproti še močnejša. In ta bo pač zato močnejša, ker bo zbrala moči v znamenju pravice.

Danes lahko Romuni premisslujejo o tem, kolikor bi bilo zanje boljše, če bi se bili o pravem času sporazumeli z Rusi. (Nadaljevanje na 2. strani.)

Evropa in Rusija

I. O srednji dogodek zadnjih dni je ruska zasedba Besarabije in severne Bukovine. 26. letošnjega junija je izročila sovjetska vlada romunskemu poslaniku v Moskvi Davidescu ultimatum, s katerim je zahtevala vrnitev Besarabije in obe-

Evropa in Rusija

(Nadaljevanje s 1. strani.)

pa seveda tudi z Bolgari. Sicer je za sporazum s temi še čas, čeprav je že pozno dovolj. Kajti do bolgarske Dobrudže imajo z narodnega stališča še manj pravice kakor do Besarabije. Tako bi jim bilo morebiti ostalo več, bila bi lepa kretnja, in nasproti Madžarom bi bil njihni položaj brezprimerno močnejši. Sedanji udarec pa je zamajal njihno državo prav do podstav, da še dolgo ne bo našla ravnotežja. Hoteli so imeti več, kakor jim gre, in še so povrh zlorabljali svojo oblast. Zato bodo nazadnje imeli manj, kakor jim gre.

II.

Zasedba obeh dežel je pa pomembna še v drugem pogledu: pripeljala je Rusijo prav blizu osrčja Evrope, iz katere se je zdela izrinjena po svetovni vojni. Zanimivo je bilo za miselnost tudi nekaterih omikanih ljudi, kako niso vedeli z Rusijo in njenim posebnim ustrojem, posebnim neizogibno že zaradi njenega velikanskega obsega, kaj začeti, pa so mižali pred dejstvi. Ko so videli, da Evrope ni brez Rusije, kakor bi je tudi brez Anglije ne moglo biti, ko so čutili, da je taka Evropa že samo gospodarsko nemogoča, so šli po rešitev celo v —

Nesmiselno je bilo zategadelj, odpraviti Rusijo iz Evrope, v katero spada najmanj toliko kakor kakšna Španija ali tudi Madžarska in katere koli prava balkanska dežela. Že celo pa je bilo naivno misliti, da se bo opravilo z boljševištvom na ta način, da bomo na papirju potegnili mejo pred njim. To mižanje pred dejstvi, to ne hoteti videti, sploh odlikuje povojno Evropo, zato pa tudi dobiva udarec za udarcem. Nepogledano in utajevano še ni neobstoječe. Dejstev ne spravimo s sveta, če molčimo o njih.

Dobro je torej, če se tega zavemo. In če pri vsem tem spet ne zgubimo ravnotežja. To se bo pa zgodilo samo, če bomo ostali krepko zasidrani v domači zemlji in v svojem narodu. Potem bomo stali trdno, v viharju pa iskali zaslombe, kakor nam jo kaže naša korist in naša naloga v svetu.

Mogli bi se v tem pogledu učiti od Angležev. Ti veliki politični realisti so se hitro znašli. Pozdravili so zasedbo Besarabije kot v tistem času in tem kraju primerno dejanje, ki ga tudi takoj svetovno politično vrednotijo. Po poročilu švicarskih listov iz Londona vlada tam mnenje, da se Staljin zaveda nevarnosti od nemške strani in da zato pripravlja in spopolnjuje svoje strategične položaje. Pri tem opozarjajo, koliko je Rusija sedaj po zasedbi Besarabije bližja romunskim petrolejskim vrelcem kakor sile osi. »News Chronicle« meni, da si Hitler gle-

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Zdravniške operacije dr. Kamnikerja pred nabito puško in nasajenim bajonetom. — Kamniker kot zdravnik in politik.

Ko so bili oddani ranjenci obeh taborov, ki so postali žrtve prvih bojev, v bolnišnico, je ta bila napolnjena. Pogrešali so pa tam predvsem primarija dr. Kamnikerja, ki smo ga kot talea in ujetnika imeli v zaporu, ki pa je bil znan kirurg. Zaradi rešitve življenja mnogih težko ranjenih bojevnikov smo Kamnikerja, ki je med tem moral že obvezati našega ranjenega poveljnika nadporočnika Zeilhoferja, zastraženega peljali v bolnišnico, katere predstojnik je bil. Tam je pred očmi naše straže opravil veliko prav težkih operacij.

Pri pregledu straže v bolnišnici, ki je Kamnikerju sledila celo v operacijsko dvorano, sem mu iz oči, ki so se srečale z mojimi, bral zagotovilo, da bo ne samo kot zdravnik, temveč tudi kot mož iz hvaležnosti, da sem njegovi ženi in njemu rešil življenje, s slovenskimi ranjenci ravnal popolnoma korektno in da tudi na beg ne misli. To mi je zadostovalo, da sem stražo omilil. Stražnike sem postavil iz sob na hodnik in k izhodu iz poslopja, kar mu je pri delu vidno olajšalo gibanje.

Naši vojaki-stražniki, ki so bili priče raznih Kamnikerjevih operativnih posegov v velike, nevarne rane naših ranjencev, na primer pri streljih v glavo, so to mojo kretnjo v celoti odobrili. Dobili so pač vtisk, da je Kamniker kot zdravnik v bolnišnici eno, kot politik izven bolnišnice pa drugo in da je le kot politik naš nasprotnik.

Mnogo let po teh dogodkih je prišel bivši

Kam naj krenemo?

Polom evropskega liberalističnega gospodarskega reda čuti tudi naše gospodarstvo. Prej, kot smo pričakovali, je prišel konec socialno-gospodarskega sestava, obstajajočega že okoli 100 let. Naše gospodarstvo je vedno zvesto posnemalo načine in sredstva zahodnoevropskega gospodarskega reda. Danes pa je zašlo v slepo ulico, iz katere ni več poti naprej. Usahnili so tudi številni viri, od koder je naše gospodarstvo dobivalo krvi in pobud. Tu se je začela tudi agonija naše svobodne trgovine in industrije. Bolezenski pojavi zadnjih mesecev, druginja, spekulacije in ne nazadnje podvojeni pritisk gospodarskih teles na delovno ljudstvo, nas silijo, da razmišljamo o novem tiru, kamor naj bi se speljalo naše gospodarsko življenje.

Odgovorni oblastniki medtem že pripravljajo obširno preosnovno gospodarstva, govore tudi o novih osnovah in načinih. Niso povedali določno, kakšne bodo osnovne smernice vladnih gospodarskih in socialnih odlokov, vendar pa moremo slutiti, da se bo napravil poskus korporativne ureditve.

Takih poskusov smo mogli opazovati že več: najprej v Italiji, potem v Avstriji, kjer je žalostno končal, in nazadnje na Portugalskem. Glavne smernice korporativizma so nam znane, manj so nam pa znani njegovi učinki in nasledki. V glavnem je korporativizem kompromis med delom in kapitalom, med katerima določa razmerje drž. oblast, prinaša pa obenem državno nadzorstvo nad posameznimi vejami gospodarstva, posebno industrije.

Nasprotniki po potrebi in po lastni podobi

(Dopis)

Kar zadeva politično izobrazbo, je povprečen Slovenec politično neizobražen. To je največja napaka in največja krivda, ki so jo v teh dvajsetih letih zagre-

de Rusije ne dela skrbi, ker je prepričan, da bo po zmagi nad Anglijo imel dovolj priložnosti, da z njo obračuna. »Daily Telegraph« poroča iz Madrida o lepalkih falangistov, ki zahtevajo: najprej Anglija, potem Rusija! »Times« pa nekako opravičuje zasedbo, češ da Romunija ni bila sposobna, da bi si bila pridobila večino prebivalstva.

Angleži torej gledajo na dogajanje s svojega angleškega stališča, kakor bi morali gledati mi s svojega slovenskega.

častnik naše radgonske posadke v Kamnikerjevo bolnišnico zaradi nujne, nevarne operacije. Ko so pomožni zdravniki pripravili vse, kar je bilo potrebno za operacijo, pride Kamniker, ki v bolniku, ležečem na operacijski mizi in čakajočem nanj, takoj spozna Zeilhoferjevega boreca. Brez nadaljnega mu omeni, da sta znanca. Bivši poročnik pripomni, da svoječasnega nasprotstva gotovo več ni. Primarij, ki je med tem že iskal razne instrumente, mu nato prav resno, ampak šaljivo mišljeno reče, da ga ravno zaradi tega, ker je bil njegov oboroženi nasprotnik, prav veseli, da ga bo imel pod svojim nožem.

Sod vina za zmagovalce v Radgoni.

Ze v času, ko so nasprotniki pripravljali oborožen napad na našo posadko v Radgoni, so naši vojaki izvedeli, da je radgonski bogatin, vinski trgovec Kleinschegg — pravilno je seveda Klenovšek — izjavil, da dobe polovnjak, to je 500 litrski sod, najboljšega ljutomerskega vina in vse, kar še ima suhega mesa v shrambah, kot darilo bojevniki, kadar bodo z orožjem uničili radgonsko posadko slovenskih vojakov ter jo vrgli v Muro.

Ko smo na dan 4. februarja 1919 odbili in v glavnem vsaj iz mestnih ulic pregnali napadalce, se je nekaj naših vojakov, ki so v uličnih bojih prišli do hiše radodarnega vinskega trgovca, spomnilo zmagovalcem obljubljenega darila. Podali so se kar na lastno pest v njegove kleti in shrambe, kjer so našli na nekaj skritih, preplašenih žensk ter jim dejali: »Mi ne krademo, mi ne rekviriramo, mi smo prišli samo po to, kar je vaš gospodar že vnaprej določil kot darilo zmagovalcem v Radgoni. Da smo zmagovalci mi, slovenski vojaki, o tem nihče ne dvomi ter nam zaradi tega to darilo pripada.« Naložili so sod vina in meso na voz in vse skupaj odpeljali v vojašnico, kjer naj bi to bil neke vrste približek ob slavnosti pribojevanih zmage. (Se nadaljuje.)

Državno nadzorstvo in urejevanje industrijske delavnosti bo pri nas gotovo našlo na velike težave. Pomisliti moramo samo na veliko udeležbo tujega kapitala v našem gospodarstvu, do katerega bo treba zaradi mednarodnih razmer imeti velike ozire. Tako se utegne zgoditi, da bo glavno breme in žrtve moralo vzeti nase delovno ljudstvo, posebno industrijsko delavnost.

Ob dejstvu poloma liberalnega gospodarskega reda bomo morali poslej nujno misliti na korenito preosnovno gospodarstva, ki ga bo treba postaviti na popolnoma nove osnove, osvobodjene starih bremen.

»Zlomiti moramo staro miselnost!« (Dragiša Cvetković 20. junija). Država je danes poklicana, da pripomore k novemu redu, ki ne bo le kompromis, ampak izpolnitev prizadevanj velikanske večine državljanov — delovnih ljudi. Tu nastaja vprašanje razlastitve ali vsaj popolne uprave vseh važnih vej industrije, popolna izvedba agrarne reforme in pripustitev delovnega ljudstva k soodločanju pri urejevanju gospodarstva. Preosnove, pri katerih bo sodelovalo in soodločalo delovno ljudstvo, bodo uspešne in življenjske. Kdor pa bi jih skušal vpeljati brez sodelovanja ali celo proti volji tega najvažnejšega gospodarskega činitelja, se bo postavil v nevarnost, da bo zidal stavbo na pesku.

Še enkrat naj ponovimo stavek gospoda predsednika vlade: »Prelomiti moramo s staro miselnostjo!« In tedaj bo naše državno gospodarsko življenje rešeno. Pt.

šili — in menim, da hote — politični voditelji slovenskega naroda.

Glede na to je razumljiv način političnih razračunavanj pri nas, je razumljiva raven političnih uvodnikov, obravnav in poročil našega časopisja. Če pregledamo en ali celo dva letnika katerega koli slovenskega dnevnika, odkrijemo neko smešno in obenem usodno zakonitost, da je namreč časopis zunanje politično brez linije, notranje politično pa odvisen od trenutnih, navadno skromnih in drobnih potreb izdajateljev lista. In tako se pogosto dogaja, da dnevnik danes nekaj navdušeno zagovarja, jutri pa strastno pobija, celo to, da se mu to pripeti v isti številki na različnih straneh. Zgledov je na pretek in zgodovinar, ki bi po pisanju slovenskega časopisja hotel rekonstruirati slovensko politično stavbo minulih dvajsetih let, bi pod delom omahnil in ugotovil kvečjemu zarodke nekega doslej v Evropi neznane političnega vegetarizma.

Izdelan politični nazor, politična terminologija, ločenje političnih pojmov, celo najpreprostejša logika, ki naj omogoča razumevanje dogodkov doma in v tujini, je za slovensko sredino razkošje, nekaj, po čemer ni — na pogled — niti povpraševanja.

Razumljivo pa je, da se je v ozračju birokratov in komodnih pedantov, utesjenih in zagrenjenih malomeščanskih natur, izcimilo vendarle neko politično življenje in v zvezi s tem neka raven, na kateri se o političnih vprašanjih razpravlja in piše. Oficielnima dnevnikoma predstavlja v tem smislu glavni okvir: 1. boj proti komunizmu, proti liberalizmu in framasonstvu; 2. boj proti klerikalizmu, Kopitarjevi ulici in farovškim kuharicam.

Tako se zdi razlaga zunanjih političnih dogodkov s stališča prizadev in koristi slovenskega ljudstva zapravljanje poročevalskih energij in časopisnega papirja. V tem smislu so vsa zunanje-politična poročila enaka poročilom katerega koli povprečnega svetovnega časopisja.

Nasprotno pa je notranje politični boj že zelo v odtenke izdelana komedija, v kateri nastopajo stalne, stereotipne figure, ki se proti mečemu borijo. Te osebe nastopajo vsak dan, srečujemo jih različno kostimirane med vrsticami politič-

Vljudno vabimo vse tiste, ki smo jim pošiljali list na ogled, da se vrstijo med naše naročnike, v nasprotnem primeru pa jih prosimo, da nam list vrnejo.

nih časopisnih poročil; ustvarila jih je skromna slovenska politična domišljija, zato v resnici sploh ne žive. Spoznavamo jih po besedah in dejanjih ter slutimo za njimi obrise njihovih bledolčnih stvarnikov, ki so jim vdahnili slabokrvnega duha.

Glavne osebe slovenske politične dvojdejanke so: klerikalec, liberalalec ali mason in komunist. Zanje so značilne naslednje oznake:

Klerikalec je človek, ki hodi k maši, je zmeraj slabo informiran, je predstavnik reakcije,

ima tudi na tem svetu za nekaj boljšega; je hinavec, ki drugače dela kot uči in se pri tem počuti dobro in vzvišeno.

2. Liberalalec ali mason ne veruje v župnika in zato ne v Boga, je nasprotnik dobrega slovenskega ljudstva in s svojim tiskom ograža poleg nedolžnosti slovenskih deklet tudi vse visoke vzore in načela, kakor jih zastopa »Demoljub«.

3. Komunist ruši cerkve, mori duhovnike, onečašča redovnice in spleh grešni po paragrafih kazenskega zakonika, je brezbožnik, rušilen element, naperjen proti rojstvu otrok in družini, veri, cerkvi, narodu, državi, skratka proti vsakomur in vsem, in je kriv vsega hudega na svetu, predvsem pa vojne.

Vsi skupaj so protidržavni elementi in sicer je komunist zmeraj protidržaven, protidržavnost klerikalca in liberalca pa se menja na vsakih nekaj let.

Te tri osebe pa nikdar ne nastopajo kot borec za neke pravice ali ideale, marveč kot strastni sovražniki, ki jih je treba zmeraj nanovo pobijati. Ustvarjene so sicer po zgoraj omenjenih osnovah, vendar pa tako, da jih more vrstičar s svojimi razpoložljivimi silami in na prestoru, ki mu ga je v časopisu odmeril in določil g. urednik, nedvomljivo poraziti, pobiti in uničiti. Za to, da povprečen sodelavec naših dveh vodilnih dnevnikov ovrže svojega nasprotnika, mora kajkrat porabiti vse svoje energije; če pa hoče pobiti tega nasprotnika, ga mora narediti takega, kakršnega v ta namen potrebuje.

S tem pa je razumljiva potenca političnih nasprotnikov in junakov, razumljiva medlost njihovih bojev in slabotnih junačenj ter raven politične izobrazbe našega ljudstva.

Kaj pišejo listi

Misli ob francoskem polomu

Švicarska »Arbeiter-Zeitung« piše:

»V teku zgodovine je Francija zdaj zopet kedaj premagana. Ali pa je s tem premagana tudi demokracija ter ideja bratovštine in enakosti? Prepričani smo, da ne. Premagana ni demokracija, ampak nezvestoba demokraciji, kajti Francija je do zadnjega časa ohranila svobodo v političnem in duhovnem življenju, ni pa mogla izvesti svobode in demokracije v gospodarskem življenju. Tako so bili Francozi svobodni državljani, obenem pa v gospodarskem pogledu odvisni podložniki zloglasnih »200 milijard«. Da se je vrnil med Pariz, parlament in francoski narod mrtev uradni birokratizem, da nekaj let sem najboljši francoski zakoni niso mogli postati živi, da so državni majali finančni škandalni in da je mnogokatero idealno stremljenje ostalo nepopolno, vse to je izraz velikanskega protislovja, med idejami enakosti in svobode ter med vladajočo neenakostjo v gospodarskih zadevah. Vse to je imelo odmev v zunanji politiki Francije, tudi tu je bila nezvestoba v bitno francoskih lastnostih: sami kompromisi.

To je treba s krvavečim srcem povedati prav tako, kakor je gotovo, da bo notranja veličina francoskega duha ostala večna. Premagana je le polovičarstvo in nezvestoba. Narod bo pa katastrofo preživel.

(Ponatisk iz »Delavske Politike«.)

Dva nemška filozofa o vojni

Vojna je vir vsega slabega in vse npravnstvene pokvarjenosti, največja ovira npravnstvenosti.

Vojna ne daje najmanjšega poročila, da bo z njo zmagala pravica; nasprotno se dogaja čisto.

Kant.
Fichte.

Z A P I S K I

✦ Vseučiliški profesor dr. J. Jurkovič

V Ljubljani je umrl 27. julija t. l. dekan in profesor pravne fakultete dr. J. Jurkovič, ter je bil pokopan pri Sv. Križu v Ljubljani 29. junija tega leta.

Dr. Jurkovič je bil med našimi mlajšimi rednimi vseučiliškimi profesorji. Bil je pa eden izmed naših vidnih pravnih učencakov, ki bi bil na svojem področju, če bi mu bilo ušojeno daljše življenje, gotovo dosegel še veliko. Bil je profesor upravnega prava na našem vseučilišču.

Rojen je bil 7. marca 1888 v Colnarjih pri Fari v kočevskem okraju, gimnazijo je obiskoval v Novem mestu, po maturi leta 1910. se je vpisal na pravno fakulteto na Dunaju, kjer je prebil le dva semestra, nakar je leta 1912. vstopil kot računski uradnik pri kranjskem deželnem odboru. Leta 1920. je bil imenovan za uradnika tiskovnega urada pri predsedstvu deželne vlade v Ljubljani, 25. novembra leta 1920. pa za tajnika ljubljanske pravne fakultete ter je bil v decembru leta 1923. prestavljen kot tajnik na tehnično fakulteto. Že meseca aprila leta 1920. pa se je vpisal obenem na ljubljansko-pravno fakulteto, kjer je bil promoviran za doktorja prava leta 1927. Leta 1931. je bil imenovan za docenta, leta 1933. za izrednega profesorja, leta 1938. pa za rednega profesorja prava.

Osebj, posli in prostori okrajnih sodišč v Belgradu, Zagrebu in Ljubljani

V zadnji številki Slovenskega pravnika je pričel dr. R. S. pod zgorajšnjim naslovom zajemljiv pregled o obremenitvi okrajnih sodišč v Ljubljani, Zagrebu in Belgradu kot odgovor M. Popoviću, ki je v belgrajskem časopisu »Branik« pisal o težavnih razmerah, v katerih je belgrajsko okrajno sodišče glede osebj in prostorov ter trdil, da se stanje tega okrajnega sodišča nikakor ne more primerjati s stanjem okrajnih sodišč v Sloveniji, katerih stanje je popolnoma zadovoljivo. Dr. R. S. je za to, da ovrže meosnovana očitavanja M. Popovića, ugotovil sledeče:

Okrajno sodišče v Belgradu ima v svojem okrožju 238.775 prebivalcev, sodniškega osebjja 204; okrajno sodišče v Zagrebu ima v svojem okrožju 183.581 prebivalcev, sodniškega osebjja 151; okrajno sodišče v Ljubljani ima v svojem okrožju 125.275 prebivalcev, sodniškega osebjja pa 62.

Okrajno sodišče v Belgradu je rešilo vseh zadev skupaj 74.860; okrajno sodišče v Zagrebu je rešilo vseh zadev skupaj 48.589; okrajno sodišče v Ljubljani je rešilo vseh zadev skupaj 33.935.

Število sodniškega osebjja in število rešenih zadev je zgoraj navedeno za okrajno sodišče v Belgradu in Zagrebu za čas od 1. januarja do 30. novembra 1939, za okrajno sodišče v Ljubljani pa za čas od 1. januarja do 31. decembra 1939.

Pri okrajnem sodišču v Belgradu je prišlo na enega sodnega uslužbenca 366 zadev; pri okrajnem sodišču v Zagrebu je prišlo na enega sodnega uslužbenca 369 zadev; pri okrajnem sodišču v Ljubljani je prišlo na enega sodnega uslužbenca 547 zadev v zgoraj omenjenem času.

Pri okrajnem sodišču v Belgradu je bil en sodnik za 2.581 prebivalcev; pri okrajnem sodišču v Zagrebu je bil en sodnik za 1.535 prebivalcev; pri okrajnem sodišču v Ljubljani je bil en sodnik za 2.610 prebivalcev.

Edino, kar je, je to, da ima okrajno sodišče v Ljubljani več prostora, tako da pride na enega sodniškega uslužbenca pri okrajnem sodišču v Ljubljani na eno sobo 1,7 osebjja, pri okrajnem sodišču v Belgradu na eno sobo 5,3 osebjja in pri okrajnem sodišču v Zagrebu na eno sobo 4,6 osebjja. Pri tem pa ni omejeno, koliko kvadratnih metrov prostora pride na enega sodniškega uslužbenca, kar bi bilo edino odločilno, ker so lahko posamezne sodniške sobe v Belgradu in Zagrebu večje kot v Ljubljani.

Resnica je torej, če primerjamo vse tri imenovane okrajne sodnije, da je osebjje okrajne sodnije v Ljubljani za eno tretjino bolj z delom obremenjeno kot osebjje okrajne sodnije v Belgradu ali pa v Zagrebu in da je stanje sodnije v Ljubljani za eno tretjino manj zadovoljivo kot pa belgrajskega okrajnega sodišča in se je torej M. Popović prav hudo zmotil, ko je podtikal slovenskemu pravosodju, kako se mu dobro godi.

Zoper sporazum

»Narodni Odbranici, tisti, ki je razglasila kot vodilo jugoslovenske nacionalne politike, da je treba slovensko »likvidirati« tih in postopno, seveda ni vseh nova uredeitev države, ki prihaja po sporazumu in pripravljajo popolno enakopravnost vseh treh državnih narodov. Kakor drugi velkosrbski listi, ki smo jih že večkrat navajali, prihaja tudi ona s trditvijo, da je misel o nadaljnji preureditvi države ne samo preuranjena, ampak sploh neizvedljiva, ker da je treba vse sile osrediti na obrambo države in ljudstva.

Dr. Jurkovič se je ukvarjal tudi s častnikarstvom, preden se je popolnoma posvetil vseučiliški karieri. Obvladal je politično knjižstvo zahodne Evrope in pa nemško ter je imel bister pogled v politična dogajanja.

Bil je v krogu in med sodelavci nekdanjega »Avtonomista« ter skozi in skozi zaveden Slovenec iz prepričanja in umskih, ne le čustvenih vzrokov, vedno zavedajoč se in poudarjajoč samobitnost slovenstva. Njegovi sestavki v »Avtonomistu« in drugod so imeli vedno pravo jedro in zato tudi odmev.

Kot pravni učenjak je sodeloval pri »Slovenskem pravniku«, kjer je napisal več jedrnatih obravnav iz upravnega prava, posebno še l. 1932. obravnavo »Samouprava in avtonomija«. Napisal je za »Zbornik znanstvenih razprav« več znamenitih študij, sodeloval je pri srbskem »Arhivu za pravne i društvene nauke« in napisal tudi v »Ljubljanski zvon«, v »Našo dobo« in v »Jugoslovana« nekaj pravnih sestavkov. Njegovo nastopno predavanje l. 1931. na slovenskem vseučilišču je imelo naslov »Demokratizacija uprave«.

Tudi naš tednik je štel prof. dr. Jurkoviča med svoje prave prijatelje.

Bodi mu lahka slovenske zemlje odeja!

Menda je celo v jugoslovenskem taboru le malo tistov, ki bi bili toliko ovirali resnično osredovanje naših narodnih sil kakor ravno »Narodna Odbrana«. Po pravici bo zategadelj vsak Jugoslovan ob njenih besedah nehote pomislil, da bo ravno narobe prav. Mi smo o takih stvareh že dovoljkrat povedali svoje mnenje in hkratu pokazali na dejstvo, kako se je vprav po sporazumu država okrepila in kako raste njena notranja in zunanja moč z vsakim korakom, ki gre v smeri njegove dejanske izvedbe. Sicer bi pa samo še dodali, kaj piše »Obzorje« k tem besedam velikosrbskega lista:

... Najmočnejša obramba, ki jo moremo danes imeti, je notranje urejena in močna država. To pa je mogoče doseči samo s pravilno ureditvijo razmerij med Srbi, Hrvati in Slovenci. V korist državne obrambe je torej, da bodo še neurejena notranja vprašanja pravilno urejena...

Da, v korist državne obrambe! A kaj briga ta korist nacionalce! Njim gre za oblast nad Slovenci in Hrvati in za njihno »likvidacijo«. Drugo jih ne briga.

Pobotnice o najemnin

S 1. julijem tega leta so bili vpeljani novi uradni obrazci za pobotnice, ki jih morajo dati lastniki hiš za prejeta najemnino. Doleg je bilo besedilo teh pobotnic, ki jih prodajajo v tobačnih trafikah in jih izdaja finančno ministertvo, sestavljeno v slovenskem in hrvaškem jeziku. Novi, s 1. julijem tega leta veljavni obrazci pa imajo besedilo samo v cirilici in v hrvaščini, slovensčina pa je iz njih izginila. Hišni lastniki v Sloveniji oziroma njihna organizacija je vložila zaradi zapostavljanja slovenskega jezika pri finančnem ministru protest. Sedanjji finančni minister je Hrvat. Upamo, da bo stvar preiskal in tistega, ki je zakrivil zapostavljanje slovenskega jezika, tudi prijel ter takoj napako popravil.

Žrtve slovenske lahkovernosti

»Slovenski delavec« poroča pod naslovom »To je škodljivo državni skupnosti«, kako delajo s slovenskimi delavci na jugu. V neki tovarni v belgrajski okolici ima delo tudi nekaj Slovencev. Pred kratkim se jim je pa naročilo, naj prestopijo v pravoslavje, sicer bodo odpušteni. Nekaj delavcev je to storilo, drugi pa ne. Od teh zadnjih jih je bilo deset, da bodo odpušteni, in podjetje grozi, da bodo odpušteni tudi ostali, ki nočejo prestopiti v pravoslavje.

Kdor naše razmere samo malo pozna, ta seveda ve takoj, da pomeni v tem primeru, kakor tudi sicer, pravoslavje srbstvo in da gre torej dejansko za posibljevanje naših ljudi.

Ko je centralizem začel uničevati industrijo v Sloveniji in jo z raznimi ukrepi, posebno pa z davčno in finančno zakomodačjo, siliti, da se seli na jug, so unitaristi vse skupaj še nekako opravičevali z raznimi državotvornimi in celo strateškimi gesli, v prvi vrsti pa tolažili obupane brezposelne, češ saj boste zato dobili dela na jugu, tam doli že tako komaj pričakujejo vaših pridnih rok. Mi, ki poznamo to zvrst ljudi, smo seveda vedeli od prvega dne, pri čem da smo, vedeli smo, da bo Slovenija zgubila na glavnici in na podjetjih, da pa bo naraslo število brezposelnih in nam tudi ostalo. In ena naša napoved za drugo se uresničuje. Brezposelnih je bilo v Sloveniji čedalje več, medtem ko na jugu brezposelnosti skoraj ni bilo. Če pa je kak Slovenec šel s trebuhom za kruhom na jug, je dobil tam po navadi najslabše delo, pa še to le takrat, če uspo-

sobljenega domačina ni bilo. Pri tem so ga pa še zmeraj po strani gledali, češ kaj nam odjedaš kruh, pojdi domov. Zato vsaj nam zgorajšnji primer ni niti malo iznenadil: Slovenci smo morali svojo industrijo prenesti na jug. Ko smo to storili, pa lahko gremo.

Samo to naj še dostavimo, da se preklapano moti, kdor misli, da bodo zanešeni pozivi na čut za državno skupnost ali celo na bratovsko ljubezzen kaj zalegli. To zapisujemo spet kedaj in tudi takoj pristavljamo, da bomo te besede poklicali v spomin čez nekaj let, ko bo slovenska lahkovernost spet nekóč lahko preštevata svoje žrtve. Kajti zdi se, da vsaj naših vodilcev ne more nobeno slovensko trpljenje izučiti. Saj njim se dobro godi.

Volovska zgodba

Jugoslovenski nacionalni »Narodni list« pripoveduje genljivo jugoslovensko nacionalno pravljico — po nekem berilu za ljudske šole kakor pravi. Trije voli da so bili: Bilonja, Mrkonja in Saronja. Dokler so bili ti trije voli edini in so se skupaj upirali volku, so se mogli obdržati. Ko se je pa volku posrečilo, da jih je razdvojil z obeti in izgledi na večjo in boljšo pašo za posameznika, so bili izročeni volku na milost in nemilost in pojedeni.

Ta zgodbica pa je tako nepopolna, da sploh resnična ni več. Zato jo bomo mi sopolnili, kakor zahteva resnica in pravica.

Kajti stvar je bila taka, da je bilo paše dovolj in da so se voli mirno pasli, brez preprirov med seboj in z drugimi. Edini med seboj in z drugimi so tudi zavračali zverjad, ki jih je napadala in motila.

Vse naročnike prosimo, da čimprej poravnajo naročnino in pridobijo listu nove naročnike. Le tako bo listu omogočeno izhajanje.

Ruččina

»Slovenski narod« pripoveduje o načrtih nekega Poljaka, naj bi se iz besed vseh slovenskih jezikov sestavil nekakšen vseslovenski jezik, dalje, da je ta misel praktično neizvedljiva in da more biti vseslovenski jezik samo ruščina, jezik 140 milijonov ljudi, potem pa priporoča naj bi tudi pri nas uvedli po bolgarskem zgledu v vse šole obvezni pouk ruskega jezika.

K temu bi pripomnili mi najprej, da je številka 140 milijonov pač precej navzgor zaokrožena, očitno v duhu caristične Rusije, ki je prišla k Rusom zaradi preprostosti še Beloruse in Ukrajince. Kar se pa tiče pouka ruščine, bi bila gotovo bolj umestna, kakor pouk katerega koli drugega slovenskega jezika. O tem se je pri nas že veliko govorilo in pisalo, med drugimi je tudi pokojni dr. Prijatelj naravnost predlagal njen obvezni pouk na naših srednjih šolah, ker je pač vedel, da nam izmed slovenskih jezikov more ravno ruščina največ nuditi. Toda tisti, ki so se temu najbolj upirali, so bili jugoslovenci iz Slovenije. Oni so poznali samo caristično Rusijo. Za njen jezik so se navduševali, ne pa za jezik ruskega naroda in njegovo omiko. Ko je carska Rusija šla, niso samo njene naslednice hoteli poznati, ampak tudi ruski jezik jim je postal zdajci sumljiv. Vse tiho je postalo o njem. Zato pa so vsiljevali pouk srbsčine pri nas, pri tem pa še slovensčino kar se le da zapostavljali ravno naši jugoslovenci. Namen je bil kaj očiten: hoteli so izvesti »tihu in postopno likvidacijo« slovenskega jezika. Pri tem bi jih bilo pa močno oviralo poznanje ruščine med slovenskimi ljudmi, ki bi zdajci spoznali neke čisto druge mere in kakovosti. Te bi pa še seveda jugoslovenstvu le malo v priklad. In njegovi stajljavščini tudi.

Navidezno nasprotje med besedami in dejanji jugoslovenov dobiva tako kaj preprosto pojasnilo: slovanstva jim je bilo v resnici ravno toliko mar kakor slovenstva.

Knjiga o nemških manjšinah

Angležinja Elisabeth Wiskemann je izdala leta 1935. knjigo z naslovom »Undeclared War«, v kateri se bavi z vprašanjem nemških manjšin v evropskih državah. Obravnava tudi Jugoslavijo in Slovenijo.

»Najboljši učitelj je trpljenje, najboljša učiteljica je bolešt. Kdor je sebi samemu zvest, temu je zvest tudi Bog — in življenje mu je danole«
Ivan Cankar.

Sadovi naše politične vzgoje

Z Dolenjskega nam pišejo:

V našem lepem kraju je iz občine neprijetno zasmrdelo. Občinskemu tajniku, ki je zaradi svoje pozicije v stranki ugledna in vplivna oseba, so prišli računi z blagajno nekako za 17.000 dinarjev navzkriž, ne računajoč še druge nerednosti. Oškodovanih je poleg občine še mnogo zasebnikov in pa država. Sedaj, ko stoji mož razgaljen pred javnostjo, so njegovi politični prijatelji napeli vse sile, da mu rešijo čast in položaj. Zanj se trudi župan s svojo skupino, temu pa se upira podžupan, ki si je zaradi odkritega in energičnega nastopa pridobil simpatije javnosti. Splošna želja je, da g. podžupan ne kloni pod pritiskom, ki ga nanj izvajajo. Od njega so na primer zahtevali, da privoli vsaj v to, da tajnik zopet zasede svoje mesto, da bi se mogel potem sam častno posloviti. Vse spletke pa so bile doslej odbite. Gospod župan in gospod tajnik marljivo pritiskata kljuko pri vplivnih političnih činiteljih ter obiskujeta občinske odbornike, zlasti še pred občinskimi sejami. Ljudje se začudeni vprašujejo, ali je g. župan še v službi občine in občanov, ali pa je morda v službi zasebnika, ki sicer niti občan ni in ki je moral na pritisk rajnega dekana svoje dni plačevati neke podobne nerednosti v kraju, od koder je prišel.

K temu bi hotel dodati nekaj besed, zakaj kljub videzu presega poročilce pomen zgolj krajevne posebnosti. V našem narodu je postalo dvojno gledanje na prekrške in nemoralna dejanja vseh vrst že splošno pravilo, kadar so v zvezi z občinami in političnimi močmi. Če je prišlo po nesreči kaj na dan o političnem pripadniku, potem je treba to za vsako ceno potlačiti ali vsaj cmiliti in po mogočnosti zvaliti na tuja ramena. To je toliko svetlejša dolžnost in ukaz, za kolikor vplivnejšo osebo gre. Tudi greh zamolčevanja je osnovna strokarska dolžnost vsakega člana in sodelavca. Različne javne tajnosti, ki jih je povsod, so le znamenje težke notranje moralne stiske, ki razkrajajo našo družbo. Teda nikogar ni, ki bi se zmalja lotil: smišljenk je discipliniran, se zmalja boji zamere na občini, uradnik ima strah pred predpostavljeno. Tudi tisti uradnik nas še ne bo rešil, ki mu je dejal: »Skrbno zbiram dokazni material, da si utrdim lastni položaj. Tako mi je svetoval tovariš, ki tudi tako dela.« Več bo morda koristil bodoči ligi za pobijanje splošne korupcije in moralno obnovo javnega življenja tisti znanj odvetnik, ki sistematično zbira umazano perilo naših občin.

Ne da se tajiti, da je javna morala usledno povezana v naših dneh s politiko. Pomislimo le na vse grde pojave sebičnega in nemoralnega koristoljubja ki ga pokriva s svojim širokim plaščem dnevna politika. Na katerih občinah delijo čisto pravično koruzo in krompir, ki je namenjen najubožnejšim, pa vprašajo pri vsaki priliki, koga si volil? Pripadnik ima povsod prednost. Seveda prihaja samo majhen del takih stvari na dan. Večina ostane skrita. Kolikor vnetejši pripadnik stranke je župan, toliko bolj pristransko sprejema običajno delavce na javna dela. Kdor ga ni volil, ima le malo izgledov za zaslužek, čeprav je sicer oseba znana, pošten in potreben. Za službo je več vredno priporočilo stranke kakor najčistejši značaj in sposobnost. Vse to so dokazi nprave izroditve našega naroda, ki vedno bolj zapada političnim vplivom.

Svojo moralno goloto kaže naša politika vedno, ko gre za izraz ljudske volje, kot so kakor v posmeh imenovali javne volitve. Tedaj se vrše načrtno in množstveno nasilstva nad posameznikovo svobodo in vestjo. Ponudbe, obeti, grožnje, golaž maliči tedaj moralnega človeka, mu krivi hrbenico in ga dela kupljivega. In vsega tega se ne sramujejo delati v imenu visokih in najvišjih idealov. Kam plovemo?

Prvi gnili sadovi naše politične vzgoje so že vidni. O tem vedo poklicani revizorji, sodišča in tudi javnost. Naši stari so izpostavljali tatove na sramotni stebel pred cerkvijo, koder hodijo vsi mimo. Ta naprava bi bila blagodejna danes, ker bi popravljala moralni propad, ki mu daje potubo politika. Namesto na sramotni oder pa zlezajo korupcionisti vseh vrst danes pod široki plašč svoje stranke, ne da bi jim ugled kaj trpel. Zanje se bodo potegnili politični pripadniki, ki so politiki na ljubo udušili v sebi glas.

Najporaznejše je, da so vsi vodilni časopisi vdnjani politiki, ki ji morajo brezposelno služiti. List, ki redno zapiše najneznatnejše dnevne dogodke in se svetohlansko zgraža nad dejanji političnih nasprotnikov, naenkrat umolkne spričo afere v lastnih političnih vrstah. S tem svojim bračcem laže, ker molče trobenta: Nič se ni zgodilo! Doživljamo, da se tudi časopisi, ki se radi tekdajo na moralna prsa, brez sramu potegujejo za stvari, o katerih javnost sama ve, da niso čiste. Kako se moremo brez hinavščine zgražati zaradi velikih korupcij v višjih plasteh, če take korupcije v manjšem merilu negujemo med seboj.

Ce bo šlo tako naprej, če bo politika javno moralo zasluževala še nadalje, če bo še naprej maličica človekov značaj, potem bo naš narod kmalu bolj potreben misijonarjev kakor zamarci v Afriki, misijonarjev, ki mu bodo morali znova razlagati, kaj je Bogu dopadljivo in da Bogu ni dopadljivo vedno to, kar je v korist stranke.

Sagitta.

K U L T U R N I P R E G L E D

NAŠ KNJIŽNI TRG

Jože Pahor:
Matija Gorjan

Roman iz velikega upora slovenskih kmetov proti fevdalcem leta 1515. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani 1940. 403 strani.

Jože Pahor se je pojavil med slovenskimi leposlovci že v vojnih letih s krajšimi črticami, ki jih je objavljaval predvsem v tržaških in goriških listih. Skozi obe povojni desetletji se je njegovo ime pojavljalo bolj poredko, v daljših časovnih presledkih, toda skoraj vedno v zvezi z obširnejšim tekstom. Že leta 1925 je izdal nekaj nad 200 strani obsegajoč roman Medvladje, ki se godi ob prevratu in v prvih povojnih letih na Primorskem; pod konec desetletja pa mu je »Ljubljanski Zvon« skozi dve leti (od 1928 do 1929) objavljaval široko zasnovan romantično zgodovinski roman Serenissima, katerega dejanje se razvija po večini v Benetkah. Mimogrede se je z nekoliko manjšim uspehom poskusil v drami Viničarji (1937), zdaj pa ga je doletela čast, da druguje Mišku Kranjcu v letošnjem knjižnem daru Slovenske Matice, starejši manj poznani pisatelj ob splošno priznanem epiku prekmurske zemlje.

Kmečki upori so zelo hvaležna snov za leposlovno oblikovanje, zlasti za široko

epsko obliko zgodovinskega romana. Vse se celo, da se tudi močne dramske pravine, ki jih ta snov nedvomno ima, mnogo boljše in popolneje kakor v strogi dramski obliki uveljavijo v prav tako široki epski zgodbi in ji dajejo neko notranjo življenjsko napetost. Pahorja je zamikal prvi veliki vseslovenski kmečki upor iz leta 1515. V štiridelnem romanu z epilogom zavzema slika tega velikega kmečkega gibanja ves III. in IV. del, to je nekako dve tretjini vse knjige. Sledijo tistemu načelu romanopisja, ki pravi, da mora biti dejanje osredeno okrog glavnega junaka, je pisatelj postavil v središče kot vez vsega dejanja osebo Matije Gorjana in ob njem spletel svojo zgodbo. »Uka želja« in želja, dvigniti se v višji družbeni položaj, je gnala Matijo Gorjana, sina svobodnega kmeta na Kočevskem, v svet študirat. Mladi baccalaureus Montanarus se skoraj popolnoma odtrga od domače zemlje in od očetovega doma ter se ves potopi v plemiškem svetu in njegovi objestnosti; šele Thurnovo nasilje, ki je njegovemu očetu, svobodniku Roku Gorjanu, vzelo svobodo in ga vrglo v ječo, vzdrami v njem glas rodne krvi. Vrne se domov na Kočevsko, reševati očeta in se po njegovi nasilni smrti bolj in bolj ves izroča kmečkemu uporniškemu gibanju, ki ga je izzvala nasilnost fevdalne gospode. Kljub njegovi veliki in trmasto vztrajni delavnosti, s katero si prizadeva, povežati vso slovensko zemljo v eno skupno uporniško gibanje in postane tako rekoč utelešena gibalna sila vsega upora, ga

kmetje nočejo priznati za voditelja, ne zaupajo mu; nad njim visi še vedno senca komaj minulih časov njegovega sholarstva, ko je bil že napol plemič tudi on sam, še vedno je po Klari zezan s plemiškim svetom, na tiste čase pa ga nepretrogoma spominja tudi preprosta Majda, ki jo je bil v sholarski objestnosti zapeljal in se zdaj čuti vezanega na njo, čeprav je ni nikdar ljubil. V tej osebni dušni razklanosti se izraža tragična krivda. Zaradi nezrelosti kmečkih upornikov, ki ni dopustila enotnega vodstva, je plemiška sila upor zadržala. Samo Matija, ki ga je vse plemstvo imelo za uporniškega voditelja, se je s Klarino pomočjo rešil iz rok nasilnih zmagovalcev v tem neenakem boju, zbežal za Majdo in otrokom v uskoško Justrebarsko in prisegel maščevanje za prelito kmečko kri.

Morda se nam je posrečilo ujeti rdečo nit Matijeve poti skozi roman, najbrž ne popolnoma, kajti dogajanje v romanu je zelo bogato, kar precej spretno na široko spleteno. Zgradba celotnega romana je dobro zasnovana in tudi približno zadovoljivo izvedena, ne razvlečena in tudi ne okorela, temveč dovolj lepo zaokrožena, enotna in trdna. Tisto, zaradi česar človek ob branju tega dela kljub navedenim vrlinam, ne le ni povsem zadovoljen, ampak tudi nekoliko razočaran, ima svoj vzrok drugje. Pahor je nekoliko premalo znal izrabititi dramsko silo svoje snovi, ko je oblikoval dejanje romana, on samo brezosebno opisuje, bolj ali manj hladno pripoveduje v nekem zunanem dogajanju pa tudi v čustvovanju in mislih svojih ljudi. Ta mirnost pripovedovanja bi bila za epika lahko vrлина, če ne bi le prepogosto zdknila v mrtvo opisnost. Čeprav je na primer slika dobe in razmer v začetku 16. stoletja zgodovinsko verna in prepričljiva, ji vendar ni mogoče priznati, da je živa, vsaj vselej ne. Tako je na primer življenje tedanje Ljubljane, v katero se v začetku romana vrne Vid Kissel in Matija Gorjan, precej mledo in oddaleč upodobljeno, medtem ko je razgibani kmečki upor sam, zlasti boji in kmečko življenje na sploh mnogo izrazitejše in tudi bolj vklebano v tok romana, saj je že snov sama s svojo notranjo dramsko napetostjo silila k neposrednejšemu in bolj živemu zunanemu izrazu. Osebe, kakor jih je izoblikoval v tem romanu Pahor, niso nadrobno karakterizirane, razen glavnega junaka Matije Gorjana, ampak so podane bolj s krepkimi, skoraj grobo površnimi potezami, ki pa vendarle včasih učinkujejo presenetljivo živo, kakor na primer podoba kočevskega nasilnika Thurna ali podoba škofa Ravbarja, kakor je tudi samo mimogrede naslikana. Še bolj se ta način slikanja prilega podobam v kolektiv povezanih kmečkih upornikov in njihovih voditeljev (celo simpatična postava vikarja Kalista ne uhaja iz te ploške), dokler gledaš na nje kot na celoto. Kakor hitro pa hoče slediti eni sami osebi v romanu, slikanju enega značaja in njegovih dejanj, ti slika zbledi in utone ne morda v velikem številu nasprotujočih si podrobnosti, ampak v neki enobarvnosti. To se ti utegne primeriti v malem celo pri Matiji samem. Pisatelj se je hotel izogniti drobščemu analitičnemu slikanju, pa ga je včasih zaneslo predaleč v nasprotno skrajnost. Slog tega Pahorjevega hladnega pripovedovanja je precej neizrazit, kolikor ga ne karakterizira že samo prej omenjeno prizadevanje po opisnosti. Jezik kaže sicer vseskozi zgledno prizadevnost za čistost in pravilnost, a kaj ko je skoraj brez barve in vonja. Ob spominu na živo plastično besedo Pregljevič Tolmincev, ki obravnavajo enako snov in so glede na samo kompozicijo morda celo nekoliko bolj razbiti, je človeku resnično žal tega arhitektonsko dokaj dobro izdelanega romana, ki v neizraziti, na nekaterih mestih kar papirnati besedi Pahorjevi ni mogel polno zaživeti (za primer njegovih okornih dialogov si je treba ogledati samo tisto, kar si imata povedati na svojih sestankih Majda in Gorjan!). Treznega, mirnega Pahorjevega pripovedovanja nikdar ne zmoti kakšen preživ, preelementaren stavek, prav dostikrat pa je čutiti v njegovem slogu nedoživljeno kovanje stavkov tu in tam celo neredko iskanje originalnosti.

Zavoljo velike etične in življenjske resnosti, pa tudi zaradi umetniške prizadevnosti, ki jo obširno delo v obilni meri razodeva, kljub navedenim šibkim stranem, zasluži tudi tako kakor je, obširnejšo vsebinsko in oblikovno analizo ter vrednotenje ob primerjavi z dosedanjimi deli istega avtorja in s tistimi slovenskimi leposlovnimi deli, ki slikajo kmečko gibanje v boju za staro pravdo. Toda tu ni pravo mesto za kaj več kot nekaj misli o dobrih in slabih straneh najnovejšega Pahorjevega dela. Samo na kratko moremo reči, da nam je Pahor z Matijo Gorjanom napisal precej dober zgodovinski roman, ne sicer takega, ki bi utiral kaka nova pota v slovenski prozi, vendar smemo biti z njim kar zadovoljni, ker je storil vse, kar je bilo v njegovih močeh. N.

NAŠE REVIE

„Dejanje“ št. 6

Dr. A. Gosar govori v članku »Sodobna razmišljanja katoličana« o glavnih vzrokih sedanjega evropskega stanja in za neuspeh krščanskega socialnega nazora in nauka v sodobnem svetu. Enega najglobljih vzrokov najde v neskladju med tradicionalnim idealom praktičnega knščanstva in med potrebami moderne življenja. Poleg mnogih drugih dejstev je važno to, da je današnji človek mnogo manj razpoložen za pravo duhovno mišljenje in življenje kot njegov prednik. Pravilnost nekoga nazora pa sodi predvsem po njegovem uspešnem praktičnem delu za praktična življenjska vprašanja. Danes je že zadnji čas, da nadomesti praktično reševanje vprašanj, ustrezajoče sodobnim razmeram, neke gospodarske in socialne nazore, povzete še iz časa prejšnjega naravnega gospodarstva in neke gole načelnosti. — Leon Žlebnik skuša na kratko orisati psihološko strukturo sodobne mladine. Najprej ugotavlja prvotnost in celotnost čarsovnega vpliva na človeka. Tudi gibanje današnje mladine je časovno pogojeno, mladi človek današnjega dne je vključen v realen čas, njegova razgibanost ima časovno smiselnost. Rod med 1918 in 1930 je doživel v vojni svoje najmočnejše doživljanje. To doživljanje je usmerjalo njegovo borbo in tedanje mladino obrnilo v lastno notranjost. Zdi se odmaknjena od življenja, največje uresničevanje vrednot ji je pomenilo njih uresničevanje z doživljanjem. Doživljala pa jih je predvsem v njihovem bistvu, tola svet doživetega se ni spajal s svetom stvarnega. Današnji mladini pa se razodevajo vrednote v okviru življenjske resničnosti, v življenju samem. Vrednote doživlja uresničevalno, zanjo je značilna kretnja iz sveta notranje resničnosti v svet vnanje resničnosti. Zato ima današnja mladina večjo pripravljenost za dejanja, njen strukturalni nastavek je tak, da se more razviti v najstvarnejši in najplodnejši življenjski prijem. — Ivo Pirkovič prihaja v članku Zakon o akciji in reakciji v znanosti do zaključka, da v znanosti in kulturi sploh delujejo vedno dvojne sile, gonilne in zaviralne, a da te zadnje niso nujno slabe, marveč na svoj način potrebne. Zakon o vzporednosti akcije in reakcije je najsplošnejša kozmična zakonitost. Velja v snovnem svetu, a prav tako v duhovnem. Duhovne akcije s svojim pojavom redno izzivajo reakcije, skozi katere se akcije morajo šele prebiti, pri tem pa se okrepijo, če so zmogne življenja. — V Pregledih piše E. Kocbek o vzrokih francoskega poloma. Sledijo Gledališka in Knjižna poročila.

»Jaz verujem v to družino svobodnih narodov. Jaz verujem, da bo iz te brezprimerne preizkušnje izšlo prerajeno človeštvo! Bil bi hinavec in lažnivec, če bi se imenoval socialist, pa bi v globočini svoje duše ne veroval v svoje ideale! Nič se ne bojmo, nič se ne strašimo dnevnega trpljenja, ne zakrivajmo oči pred grozotami časa — pogumno jim glejmo v lice! Ne samo človek, ne samo narod, tudi človeštvo se bo dvignilo iz močvirja, očiščeno in pomlajeno! V to verujemo, v to zaupajmo — in laže nam bo trpljenje! Kristus je zmagal, ko je bil na križ razpet; človeštvo je moralo brezmejno trpeti, da si je zaslužio prerajenje in vstajenje!«
Ivan Cankar.

Urednik in izdajatelj: Vitko Musek, Ljubljana

Žive naj vsi narodi!

Tako je približno pred sto leti zapel slovenski genij hvalnico duhu svobode in strpnosti med narodnimi skupinami! V novem svetu se še ni povsod uveljavila zamisel svobodne združenosti in ideje revolucije v Evropi je niso mogle korenito izpremeniti, čeprav je v ta namen tekla kri, ko se je v zastopniku malega naroda rodila velika miroljubna misel, da imajo pravico do življenja vsi narodi, pravico, ki naj jo dokazuje z duhovno zmago, ne z orožjem. Takrat se je spočelo kulturno poslanstvo slovenskega in vseh malih narodov z revolucionarnim geslom o nadvladi duha. Spregovoril je naš mož iz globokega poznavanja človeške narave in kot videc razvoja človeških skupnosti. Njegov človečanski klic pomeni izkristaliziran napor civilizacije in kulture tlačenega malega naroda, ki mu je vse sila duha in ne pesti. Prešernova beseda je sad stoletnih prizadevanj vseh tlačenih in je preroško videnje, h kateremu se po sto letih obrača ves svet.

Evropa znova gori. Rušita se tisočletna kultura in civilizacija. Stiska dandanašnjih dni nas spravlja v obup ob vprašanju: ali je človeku v starem svetu sploh še mogoče dati rešitev, če si je v prvi vrsti sam noče dati?

In tako se ponavlja večno stara igra: zdaj je gospodar ta, nato hoče biti drugi, pri čemer padajo milijonske nepotrebne žrtve. Na najslabšem pa so pri tem vedno tako imenovani mali narodi, ki plačujejo suženjski davek zdaj temu zdaj onemu.

Naj bo konec te vojne že kakršen koli in kadar koli, misliti moramo na bodočo ureditev starega sveta. Milijoni Slovanov v Ameriki, bratje izseljenci, o katerih smo že večkrat mislili, da so izgubljeni za nas, so se nam v teh usodnih dneh zopet zelo približali. Če so nas prej leto za letom gospodarsko podpirali, nas sedaj kot naši izgubljeni otroci in učenci — kakšno naključje — morajo podpirati duhovno. Njihovo poimovanje ureditve življenjskih razmer na svetu na podlagi popolne svobode nam zveni kot bajka, ki pa more postati mogoče rešilna bilka v usodni skupnosti tudi nam.

Mesečnik »The American Slav« v Pittsburghu deluje za zblizanje evropskih Slovanov in je pred nedavnim razposlal na uredništva slovenskih publikacij sugestivnega sestavek v gornjem smislu. Sestavek poudarja resnost časa, ko izginjajo z zemljevida tudi slovenske države in ko internacionalizem utrjuje neslovenske narode v nacionalizmu.

Kakor so ameriški Slovani v dobi prve svetovne vojne pomagali na noge bratovskim narodom doma, tako jih skrbi tudi dandanes naša usoda. Onkraj luže žive raztreseni drobci vseh vrst Slovanov, ki pa imajo v razliki od ostalih narodnosti vsi mnogo skupnega v značaju. Ni čudno, če jim v teh dnevih preveča srca misel na zblizanje, ki jo hočejo vcepiti bratom v domovini.

Zedinjevalna misel se jim jemorda rodila iz čuta užaljenega ponosa ob misli, da je

Slovanov na zemlji nad dve sto milijonov in da vendar tako malo pomenijo v tajni igri moči, politike in napadanja. Glavni razlog njihne zamisli pa je gotovo njih ameriški način življenja: naši Polamerikanci žive v deželi, ki sestoji iz ljudstev vseh rodov in narodnosti, v deželi brez mej, v deželi, kjer drži demokratična ustava, zakon svoboščin in pravic (Bill of Rights). Po vsem tem kratko in malo ne morejo razumeti, zakaj se Slovani ne bi zblizali in enkrat za vselej uredili svojega prostora na planetu. Slovenska solidarnost bi pomenila trajno silo, sloga in zedinjenje brez koristolovstva bi pomagalo državam z demokratičnimi načeli braniti mir pred nasiljem.

Za širše kooperativno delo naj bi se prej izvršilo ožje zblizanje. Tako so naselniki na zahodu z zadoščenjem vzeli na znanje sporazumno urejanje slovenskega jugovzhoda. Jugoslovanska in nato vseslovenska zveza naj vodita v panevropsko unijo. Kot je razvidno iz omenjenega sestavka, pripravljajo Slovani v Ameriki vseslovensko organizacijo z zastopniki za posamezne narodnosti, kakor tudi publikacijo z izdelanim načrtom, ki naj bi ga sestavil človek kooperativnega tipa in širokega demokratičnega duha.

Zanimivo je, da so ameriški Slovani sami od sebe, brez pobud iz domovine, sprožili oziroma pogreli to misel slovenskega mesianizma. Njihovo dobro voljo moramo hvaležno sprejeti, saj jim pri tem ni mogoče očitati osebne prizadetosti. Kot ameriški državljani ne bi imeli nobene koristi od tega, kvečjemu škodo.

Zaradi daljne perspektive so seveda njihni pogledi na evropsko sedanost in prihodnost nekoliko drugačni od naših. Ureditev znoznega stanja pričakujejo bolj od nacionalne Rusije kot od zaveznikov ali nacistov. Jasno pa je, da se ameriška ustava ne da kratko in malo presaditi kamor koli. To bi govorilo celo proti njihovemu mnenju, češ da ustave Zedinjenih držav niso preprosto našli ali izkopali, temveč so si jo kot pametni ljudje z lastnim prizadevanjem sestavili.

Čeprav nam je po vseh neuspehih poizkusih kakršne koli druge ureditve v Evropi — začasen mir soseda pomeni le njegovo slabost! — ta ex occidente lux edino upanje, pa takoj priznamo, da je po pojmih starega sveta komaj uresničljiva. Evropa pač ostane Evropa, nas uče dobri poznavalci obeh kontinentov. Verujemo v napredek in vemo, da so na zemlji stvari, ki so se nekoč zdele blazne, a so dandanes dejstva, vendar nas utopija — o mi, skeptiki! — ne zagrabi, niti v tem trdščernem času ne. Mogoče pa nam je ravno zato težko pomagati, ker smo tako maloverni...?

Priznavamo našim bratom na »nedivjem zahodu« ljubezen do nas, vendar ima njihna ideja nekakšnega panslavizma vrednost le kot buditeljska misel, ki naj služi za vzgojo narodne zavednosti, ne sme pa nas niti njih odvracati od dinamike življenja, to je od določnega ustvarjajočega dela.

Gornje misli in pomisleki so zgolj informativnega značaja z edino željo, da bi se nam v eni izmed naslednjih generacij naredil duh in bi z njim prišla mogoče čisto preprosta rešitev, ki smo jo okosteneli razumnjakarji stoletja zaman iskali...

Leopold Stanek.